

חלק יא משפטים שיחה א

רקע

שנים יעבוד", ופועלת שגם אצלו תהי' המשכת בחי' משה (כמשנ"ת במאמר ש"כי תקנה" קאי על משה), כדי שיוכל להיות אצלו הענין ד"בשביעית יצא לחפשי חנם".

ויתירה מזה: אפילו עבד עברי שנמצא בדרגא תחתונה כ"כ שגם בבוא השנה השביעית שבה צריך לצאת לחפשי, אומר "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי" - גם ממנו לא מתייאשת התורה ח"ו, אלא נותנת לו עצה: "ורצע אדוניו את אזנו במרצע (באזנו ובדלת) ועבדו לעולם" - לא "לעולם" כפשוטו, אלא "עד היובל", ואח"כ יוצא לחירות.

והענין בזה - שלגבי תורה אין ענין של גלות, כמ"ש "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינו מקבלין טומאה". וכפי שמצינו בגמרא שבשעת החורבן ביקש רבי יוחנן בן זכאי ופעל שיתנו לו "יבנה וחכמי", שזהו ענין התורה, והיינו, שאפילו בגלות נשארת התורה בשלימותה, ועד שע"י התורה מבטלים את ענין הגלות.

התוועדות: ליקוט זה נערך מהתוועדות ש"פ משפטים תש"ל.

בהבא לקמן הובאו כו"כ ענינים ולשונות נוספים שנאמרו בהתוועדות בקשר לנושאים הנדונים בליקוט. בהתוועדות ישנם עוד כו"כ ענינים שלא הובאו כאן, והרוצה לראות הדברים בשלימותם, יעיין בהתוועדות המקורית וימצא נחת.

מצד כמה סיבות הובאו כמה פרטים בלה"ק כפי שנדפסו בתורת מנחם, וכמה פרטים באידיש, כפי שנדפסו בשיחות קודש.

בהתחלת ההתוועדות אמר הרבי מאמר ד"ה והי' מידי חודש בחודשו, ואח"כ אמר:

דובר לעיל (במאמר) שהענין הראשון שנאמר לאחרי "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" הוא "כי תקנה עבד עברי", אע"פ שיש כמה ענינים שהכתוב הי' יכול להתחיל בהם (החל מהענינים שנאמרו זה עתה בעשרת הדברות) - לפי שכללות ענין התורה ניתן למטה דוקא, כמארז"ל "למצרים ירדתם כו' יצר הרע יש ביניכם", ולכן מתחילים בדין עבד עברי, להורות שהתורה מתעסקת גם עם מי שנמצא בדרגא של "עבד עברי", ש"ש

ובהמשך לזה (ובהנחה באידיש "און דערפאר") - יתבאר גם פירוש רש"י על הפסוק "ורצע אדוניו את אזנו במרצע".

כהקדמה לשאלות אמר הרבי:

זיינען אין דער רש"י פאראן א המון קשיות, א טייל פון זיי פרעגן מפרשים און א טייל פון זיי פרעגן ניט די מפרשים, וכאמור כמה פעמים אז לפלא הכי גדול אז דוקא אויף די קלאץ קשיות שטעלט זיך קיינער ניט.

בקשר לשאלה ב' בסעיף ב אמר הרבי שזה "גאר א ווילדע קשיא".

אחרי סיימו את הקושיות, הרבי עבר (בשיחה הבאה) לבאר ענין באגה"ת, וגם להשלים ביאור בפירוש"י שנתבאר בליקוט שי"ל לשבת ההוא. הרבי הוסיף לשאול כמה שאלות על רש"י שנתבאר בליקוט, ואח"כ עבר לתרץ השאלות על רש"י בפרשתינו.

*

בקשר להמבואר בסעיף ז' התבטא הרבי:

ווארום וויבאלד ער אליין האט געהערט ווי דער אויבערשטער זאגט צום אים אליין לא תגנוב, און ווי רש"י זאגט פריער אז דער קול איז געקומען פון "ארבע רוחות ומן שמים ומן הארץ", פון אומעטום האט מען געהערט דעם קול, און ווי רש"י האט פריער געזאגט אז אידן האבן געענטפערט "על הן ועל לאו לאו", איז פארוואס האסטו גע'גנב'ט; האסט ניט

וואס צו עסן, טענה זיך אויס מיטן אויבערשטען; דו זאגסט אז איך זאל ניט גנב'ענען, דארפסטו מיר געבן וואס צו עסן; אבער פארוואס האסטו גע'גנב'ט בשעת "אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב" - דערפאר דארף זיין "תרצע".

דאס איז אבער נאך אלץ ניט מספיק, ווארום ער איז פארט געווען אן אנוס, ער האט דאך ניט געהאט וואס צו עסן, ס'איז געווען "למלא נפשו כי ירעב", און ביז ער וועט זיך שטעלן מתפלל זיין צום אויבערשטען דארף ער דאך פריער גיין אין מקוה און דערנאך זאגן "לשם יחוד" און דערנאך ערשט מתפלל זיין זאגנדיק יהי רצון חדש, וואס דערוויילע דארף ער געבן עסן די ווייב מיט די קינדער, און דערפאר האט ער גע'גנב'ט, איז ער דאך געווען ווי א מוכרח בזה, איז ווי קען מען אים געבן אן עונש?

אחר עיקר הביאור, אמר הרבי "שעפ"ז יובן הדיוקים ברש"י, וכפי שיתבאר לקמן". והמשך עם ההוראה לפועל:

פון דער רש"י האט מען די הוראה אז תורה ווייס אז עס זיינען דא אזוינע אידן וואס אפילו לאחרי וואס "אזן ששמעה על הר סיני", קענען זיי נאך אלץ זאגן "אהבתי את אדוני", וואס לכאורה, ס'איז שוין דא דער "ובשביעית יצא לחפשי חינם", דו האסט שוין געארבעט שש שנים, איז גענוג, איצטער דארף זיין

"ובשביעית יצא לחפשי", איז פארוואס זאגסטו "אהבתי את אדוני".

מילא די ששת ימי החול דארף מען דאך ארבעטן, מ'דארף האבן פרנסה, אבער בשעת עס קומט דער יום השביעי, בשעת עס קומט שבת, איז וואס דארפסטו לייענען דעם פייפער? וואס איז דיר נוגע וואס עס טוט זיך מיטן פייפער? זעץ זיך לערנען, זיי מאריך בתפלה, אבער וואס פאר א שייכות האסטו מיט "אדוני"?

אפילו אין מיטן וואך דארף מען ניט לייענען דעם פייפער - ס'איז דאך ביטול תורה, ביטול זמן, פיזור הנפש, פיזור הגוף וכו' וכו', אבער כ"ש אז דאס דארף ניט זיין בשבת, שבת דארף דאך זיין "כאילו כל מלאכתך עשוי", וואס וויבאלד תורת אמת זאגט אזוי, איז א סימן אז דאס איז דער אמת, איי דו טענה'סט אז ס'איז "נמכר בגניבתו", דערפאר דארפסטו האבן א שייכות צו "אדוני", איז אבער שבת "אין עונשים ואין דנין", און בשעת עס קומט דער "ובשביעית" דארף זיין "יצא לחפשי".

אעפ"כ שפארט מען זיך און מ'טענה'ט "אהבתי את אדוני" און ער מוז לייענען דעם פייפער, ער טענה'ט אז ס'איז געווען "שש שנים יעבוד", האט ער זיך שוין איינגעוואוינט צו דעם און ער קען זיך ניט אפרייסן פון דעם;

ער האט שוין געהארעוועט אין דעם פאר זעקס יאר, קען איצטער ניט זיין אנדערש, און ס'מוז זיין אהבתי את אדוני.

אעפ"י אז ס'איז שוין געווען "אזן ששמעה על הר סיני" וואס מ"ת האט גע'פועל'ט אן אימתה ופחד אויף אלע גוים פון דער גאנצער וועלט, ווי ער זאגט אין מדרש אז בשעת מ"ת זיינען אלע גוים געלאפן צו בלעם'ען און האבן אים געפרעגט וואס פאר אן ענין איז דאס, און בלעם האט זיי געזאגט שרעקט זיך ניט, דער אויבערשטער גיט תורה צו אידן; און בשעת מעשה האבן אלע גוים מורא געהאט פאר אידן, און זיי האבן געוואוסט אז דאס איז לטובתם אז זיי זאלן מורא האבן פאר אידן; און אעפ"כ לאחרי כל פלאים אלו זיינען דא אזוינע וואס שפארן זיך אז דוקא אהבתי את אדוני ער וויל זיין אן עבד ביי "אדוני" און ער וויל ניט ארויסגיין פון גלות.

וואס דאס איז דער ענין פון "ונמכר בגניבתו": דער חילוק פון גניבה ביז גזילה איז ווי עס איז מבואר אין פוסקים און דאס איז אויך מרומז אין רש"י אז א גנב איז גונב דעת הקב"ה - ער האט נאר מורא פאר א בשר ודם אבער ער האט ניט קיין מורא פאר דעם אויבערשטן, משא"כ א גזלן האט ניט קיין מורא אפילו פאר א בשר ודם; א גנב האט מורא פאר א בשר ודם, און אויב עס וואלט דערביי געשטאנען א בשר ודם וואלט ער ניט

גע'גנב'ט, אבער פאר דעם אויבערשטן האט
ער ניט קיין מורא.

ווי ריב"ז האט געזאגט "יה"ר שתהא מורא
שמים עליכם כמורא בשר ודם", ווי מעז זעט
אז בשעת עס שטייט א בו"ד טוס ער דאס ניט
אבער פאר דעם אויבערשטן האט ער ניט קיין
מורא און ער איז גונב דעת הקב"ה און דאס
איז דער פירוש "ונמכר בגניבתו" אז צוליב
דעם ענין הגניבה, אז עס פעלט אין מורא
שמים דערפאר קומט ונמכר אז אידן זיינען
אין גלות.

און אפילו בשעת עס קומט די צייט אז
מ'זאגט: גענוג! ס'איז שוין געווען שש שנים
יעבוד און איצטער דארפסטו ארויסגיין פון
גלות, טענה'ט ער "אהבתי את אדוני", ער וויל
בלייבן אין גלות (אע"פ אז דאס איז ניט קיין
גרויסער ענין פון עבדות ווארום "כל הקונה
עבד עברי כקונה אדון לעצמו" איז דאס אבער
פארט אן עבדות) ביז אז ס'איז דא א קס"ד אין
רש"י אז דאס מיינט "עבד של עברי" וואס איז
א "כנעני", אע"פ אז דאס איז נאד א קס"ד
אבער א קס"ד אין תורה איז אויך תורה; און
עס דארף זיין ובשביעית יצא לחפשי.

(וסיים הרבי):

וזהו גם הוראה לכל אלו שיש להם עסק
עם היצה"ר, שנקרא "מלך זקן וכסיל", אשר,
כיון ש"אין מלך בלא עם", הנה להיותו

"מלך.. כסיל", בוחר ל"עם" אלו שהם
"כסילים", שנכנס בהם רוח שטות להיות
"עבדים" - הנה גם להם דואגת התורה, ונותנת
עצה להיות "ורצע אדוניו את אזנו במרצע",
ואז בא הזמן שיצא לחפשי חנם, כולל גם
היציאה מן הגלות.

אחרי השיחה, אמר הרבי:

ישנם כאלו שיצאו זה עתה מן המיצר אל
חמרחב.

וע"פ האמור כמ"פ שכבר יצאו י"ח
ביסוריהם של בני"י ("אידן מאטערן זיך") יותר
מיובל שנים, יובל מופלג - תהי' יציאתם
התחלה טובה ופתח רחב ליציאת כל בני"י
משם,

וכאמור כמ"פ באופן ד"בנערינו ובזקנינו
גו' בבנינו ובבנותינו", ועד ש"לא תשאר
פרסה", ו"כספם וזהבם אתם", ו"קהל גדול
ישובו הנה", בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על
ראשם".

הרבי נתן ב' קנקני משקה לר' יוסף ווילנקין כדי
לחלק בין המסובים ולסיימם ב"מלוה מלכה"
ואח"כ התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו" ועמד מלוא
קומתו ורקד על מקומו זמן רב.

*

בשיחה הבאה, חזר הרבי לתרץ השאלות
באגה"ת. וסיים הרבי:

וההוראה מזה:

בנוגע לכללות זמן הגלות נאמר "שיר המעלות גו' היינו כחולמים", היינו, שמחד גיסא יכול לחשוב שהוא "חסיד" ו"שפיץ חב"ד"... ולפתע תופס ("ער כאפט זיך") שנפל לענינים כאלו שאינו מבין בכלל איך נפל שם!...

והעצה לזה, להתקשר עם נשיא הדור - רבותינו נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר - שהוא ה"ראש" של הדור, שעי"ז נעשה הענין ד"מחי' חיים יתן לך חיים" וכו'.

ובפרט בעמדנו לאחרי עשרים שנה להסתלקות שאז צריכה להיות העלי' עד לבחי' "לגולגלותם", שזהו ענין הכתר, והרי עשרים בגימטריא כתר, וכ' ר"ת כתר (כפי שכבר צויין בהמכתב).

ובלשון הגמרא "עבדי להו סמא וחיי", היינו שנעשה ראש חדש, שזהו מה שנעשה ע"י התפלה, ולאח"ז נמשך בכל ג' הקוין.

ועי"ז יכולים לתקן את כל הענינים, כולל גם הענין שחייבים עליו מיתה בידי שמים (שאודותיו מדובר בעיקר באגה"ת) שתיקונו הוא ע"י לימוד התורה באופן שנעשה קשר כפול ומכופל כו'".

בשיחה הבאה, אחרי הביאור בהרש"י שנתבאר בליקוט השבועי, אמר הרבי:

ועתה נשאר לבאר בפירוש רש"י בפרשתנו, מדוע מזכיר רש"י את השמות רבי יוחנן בן זכאי ורבי שמעון.

ובכן: הביאור בנוגע להזכרת שמו של ריב"ז קשור עם מה שמצינו באבות דר"נ שריב"ז הפליא מאד הענין דגמ"ח, כדלקמן.

ובקשר לזה, הנה כיון שבמוצאי יום הש"ק נערכת "מלוה מלכה" לטובת הגמ"ח - בודאי יערכו עתה את ההכרזה הידועה בנוגע לזמן ומקום.

(ואח"כ אמר: מסתמא יאמר מישהו "פלפול", אימרה טובה ("א גוט וואַרט") או דבר התעוררות, במלוא החגיגות ("מיטן גאַנצן פאַראַד").

הרבי הורה להמכריז (ר' שמעון גולדמן) שיעמוד במקום גבוה כדי שכולם יוכלו לשמוע ההכרזה. והורה לו גם לחבוש "שטריימל".

מעניין לציין: ר' יוחנן גורדון היה המנהל של גמ"ח שומרי שבת, והיה מנהגו כל מוצאי שבת פרשת משפטים (הפרשה שבה כתוב "אם כסף תלוה..") לעשות דינר.

והיה מנהגו להכריז על כך בעת ההתוועדות בשבת בצהריים, והרבי היה נותן לו ברכות וכו'.

ר' יוחנן נפטר במנ"א תשכ"ט, ובתש"ל חתנו ר' שמעון גולדמן מילא מקומו בקופת הגמ"ח.

ובשיחה דיבר הרבי על ר' יוחנן ור' שמעון...
והביאור מיוסד על זה שר' יוחנן הפליא מאוד
הענין דגמ"ח...

לאחרי ההכרזה אמר הרבי להמכריז: "זשיד
דאָוואַי משקה". ואח"כ התחיל לנגן הניגון
"והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

*

בשיחה הבאה הרבי המשיך הביאור ברש"י.
כשביאר שכל ענינו של ר' יוחנן בן זכאי ה' לימוד
תורה, הוסיף הרבי:

ועד כדי כך ה' עסוק בלימוד התורה, שלא
ה' לו פנאי לחשוב אודות מעמדו ומצבו כו',
כמבואר בנוגע לסיפור הגמרא (ברכות כח, ב)
"כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו . . .
התחיל לבכות" באמרו "איני יודע באיזו
(דרך) מוליכים אותי" - דלכאורה אינו מובן:
מדוע נתעוררה אצלו שאלה זו ("איני יודע
כו") רק קודם מיתתו, ולא במשך כל שנות
חיויו? - כיון שה' עסוק בלימוד התורה כל כך
עד שלא ה' לו פנאי לחשוב מה נעשה עם
עצם הנפש.

כשידבר על לשון רש"י "ה' דורש מקרא זה כמין
חומר" (צרוך מרגליות), הפסיק הרבי ואמר:

כיון שמדברים אודות "מרגליות", הנה
מהיושר שאלו שמסחרם במרגליות לא ישנו...
עכ"פ בשעה שמדברים אודות מרגליות.

בהמשך ל"יינה של תורה", בנוגע לריב"ז
שבשעת החורבן עצמו פעל אצל מחריבי ביהמ"ק
שיתנו לו יבנה וחכמי, הוסיף הרבי:

וכללות הענין בזה - שיש אופן שענין
התורה נמשך ומתגלה ע"י העילוי דאתהפכא,
כפי שמצינו אצל ר"ע, ש"כולהו אליבא
דר"ע", והרי מוצאו ה' מגרים.

ועד"ז מצינו אצל רבותינו נשיאינו -
בגאולת רבינו הזקן, וכן בגאולת בעל
ההילולא, שיציאתם לחירות (באופן ש"הפלה
ה' והגדיל לעשות בארץ") היתה בהסכמת
אלו שהיו מנגדים אליהם, וכפי שאמרו
בעצמם שעי"ז ניתוסף עוד יו"ט אצל בני".

ועד שבאים למאמרו של ר' שמעון אודות
"הדלת והמזוזה שהיו עדים במצרים", ויהיו
עדים גם לעתיד לבוא, כאשר דלתות השערים
ש"טבעו בארץ" יחזרו ויקבעו בביהמ"ק
השלישי, בגאולה העתידה, כשנצא מהגלות
בקרוב ממש ע"י משיח צדקנו, שיגלה טעמי
תורה, כמ"ש "ישקני מנשיקות פיהו", ו"שמחת
עולם על ראשם".

אח"כ, הרבי נתן את המזוונות והיין להרב משה
הכהן דובינסקי (עבור ה"מלוה מלכה").

לאחרי תפלת מנחה התחיל הרבי לנגן הניגון
"ופרצת".

הליקוט: יצא לאור לש"פ משפטים תשל"ד.
זכינו ובשנים האחרונות יצא לאור כמה עלי הגהה
מההגהה השני' של השיחה.

*

מספר הרה"ג ר' יהודה ליב שי' שפירא:

כשהכינו העורכים הליקוט להגהה, כתבו כך
בסוף סעיף ד:

**צריך לומר . . בחרה התורה להענישו
בעונש בלתי רגיל כזה, מכיון שזהו העונש
היותר קל, וציותה לרצוע את אזנו להיות
שעי"ז לא ינזק גופו כלל, וכמו שרואים בחוש
שהנשים רוצעות אוזניהם מרצונם הטוב לתת
שם תכשיטי זהב ואין זה מזיק כלל להגוף.**

[ראה הלשון בהנחה בלתי מוגה:

**ואדרבא: מצד דערוף וואס תורה איז א
תורת חסד, האט מען אויסגעקליבן דעם אוזן
דוקא, ווייל דאס שאדט ניט צו בריאות הגוף,
און אין דעם האט מען דאס ווייניקסטע צער;
און ווי דעד קינד פארשטייט דאס אליין, און
אויב ער האט א מוטער אדער א שוועסטער
זעט ער אז מ'לעכערט לכתחילה דורך דעם
אוזן בכדי צו טראגן אן אויער-רינגל, און אין
דערוף איז ניטא קיין צער].**

בהגהה, הרבי מחק את תיבות "העונש היותר
קל" וכתב במקומם "עונש קל ביותר", ובמקום
"וציותה התורה . . להגוף" כתב הרבי "ועד כ"כ –
שהיו רגילים לרצוע האוזן מרצונם הטוב בכדי
לתת בו נזם – אנשים ונשים בנים ובנות".

ועל סוף הקטע הרבי ציין "תשא לב, ב-ג". ושם:
"ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני
נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי. ויתפרקו כל
העם את נזמי הזהב אשר באזניהם וביאו אל
אהרן".

כלומר: במקום להביא דוגמא מהעולם וכו', הביא
הרבי דוגמא מפסוק מפורש בתורה, בו מפורש
המנהג ללבוש נזמים וכיו"ב לא רק בקשר לנשים,
אלא כלשון הרבי "אנשים ונשים בנים ובנות".

להערות ותיקונים נא לכתוב במייל

ltelsner@gmail.com